

PUBLIC TRANSPORT IN ESTONIAN LITERATURE

Keywords: literary urban studies, Estonian literature, public transport, urban space, Tallinn

The article deals with the depiction of urban transport in Estonian fiction from the second half of the 19th century to the present day. Examples from the prose of Eduard Vilde, A. H. Tammsaare, Peet Vallak, Raimond Kaugver, Mati Unt, Mats Traat, Holger Kaints, Veronika Kivisilla and some other authors have been analysed, pointing out the rich variety of aspects the description of public transport offers to authors for creating, mediating and interpreting urban environment. The prevalent fictional coverage of Tallinn public transport is compared with two Estonian descriptions of dream trams by Paavo Matsin and Maarja Pärtna, supplemented by examples from the book (i.e. blog-based book) of American bus driver Nathan Vass. The literary works are discussed along the timeline of the developing network of urban public transport (in Tallinn mainly) since the introduction of horse tram in 1888. The theoretical framework stems from Bart Keunen's physics-inspired theory of states of aggregation, which enables observation of the growth and development of a city (including literary ones) as a space of social activity. Based on Keunen's phases, the evolution of Tallinn public transport is seen as part of the growth of an old commercial town into a booming industrial city with remote suburbs. Those processes are also reflected in fiction. The current depiction of the city, however, relates to Keunen's latest stage called plasma city, where the city image is being mediated by virtual media, social media or blog posts to be transformed into a b(l)ook later.

Elle-Mari Talivee (b. 1974), Under and Tuglas Literary Centre of the Estonian Academy of Sciences, Senior Research Fellow and Head of the Museum Department (Väikese Illimari 12, 11623 Tallinn); Tallinn University, Researcher, ellemari@utkk.ee

References

Arhiiviallikad

Rahvusarhiiv (RA):

EFA.217 – Eesti NSV Vabariiklik Komisjon saksa fašistlike sissetungijate ja nende kaasosaliste roimade ja nende poolt tekitatud kahjude uurimiseks.

Veebiallikad

About Transpoesie. <http://www.transpoesie.eu/#about>

Nathan Vassi blogi. <http://www.nathanvass.com/blog>

Poems on the Underground. <https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/culture-and-heritage/poems-on-the-underground>

Kirjandus

Amann, Elizabeth 2018. Manuel Gutiérrez Nájera's „La novela del tranvía” (1882) and the Literature of Urban Transit. – Symposium: A Quarterly Journal in Modern Literatures, nr 72:4, lk 185–197.

Ameel, Lieven 2014. Helsinki in Early Twentieth-Century Literature: Urban Experiences in Finnish Prose Fiction 1890–1940. Helsinki: Finnish Literature Society.

Annus, Epp 2015. Footsteps and gazes: Mati Unt's Mustamäe. – Urban Semiotics: The City as a Cultural-Historical Phenomenon. (ACTA Universitatis Tallinnensis.) Toim Igor Pilshchikov. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, lk 65–87.

- Arjakas, Küllö 2010. Suurimad rongiõnnetused Eesti 140-aastasel raudteel. – Eesti Päevaleht 3. XI.
- Bulgakov, Mihhail 1968. Meister ja Margarita. Tlk Maiga Varik, Jüri Ojamaa. Tallinn: Eesti Raamat.
- Constant, Paul 2018. Introduction. – Nathan Vass, *The Lines that Make Us. Stories from Nathan's Bus.* Seattle: Tome Press, lk XI–XIV.
- EiK 2019. Tramm. – Edasi 21. III. <https://edasi.org/38365/luule-eik-luuletab-tramm/> (6. III 2020).
- Elborough, Travis; Kerr, Joe (toim) 2018. *Bus Fare: Writings on London's Most Loved Means of Transport.* Basingstoke: AA Publishing.
- Gnadenteich, Uwe 2014. Tasuta sõit meelitas rahva rongidesse. – Postimees 21. IV.
- Gumbrecht, Hans Ulrich 2006. *The roads of the novel. – The Novel.* Kd 2. Toim Franco Moretti. New Jersey: Princeton University Press, lk 611–646.
- Hanson, Raimu 2015. Linnaliinide bussid sõidutavad luuletusi. – Tartu Postimees 14. XII.
- Hennoste, Tiit 2019. Johannes Semper hobusega. Avangard, takerduja tehnika ja looduse vahel. – Methis. *Studia humaniora Estonica*, nr 23, lk 33–53.
- Ivanov, Andrei 2010. Minu Taani onuke. Tuhk. Tlk Ilona Martson, Jaan Ross. – Loomingu Raamatukogu, nr 7–8. Tallinn: Kultuurileht.
- Järve, Linda 1999. Esimene naine bussiroolis. – Õhtuleht 11. II.
- Kaints, Holger 2016. Uinuv maa. Triptühhon. Tallinn: Hea Lugu.
- Kaugver, Raimond 1968. 60 minutit. Lühiproosat 1956–1966. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kaugver, Raimond 1985. Pariisi lõbusad naised. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kaus, Jan 2018. Veronika Kivisilla uuendab olekut. – Veronika Kivisilla, Kuni armastus peale tuleb. Tallinn: Kirjastus Hunt, lk 217–221.
- Keunen, Bart 2019. Maailmalinnad ja teised linnad: kasvu ja hübriidsuse kujutus moodsas kirjanduses. Tlk Ene-Reet Soovik. – Methis. *Studia humaniora Estonica*, nr 24, lk 159–177.
- Kivisilla, Veronika 2018. Kuni armastus peale tuleb. Tallinn: Kirjastus Hunt.
- Kruus, Oskar 2000. Raimond Kaugveri rada kirjanduses. – Keel ja Kirjandus, nr 9, lk 634–645.
- Kuus, Peter 2007. Elsa. Talutüdrukust bussijuhiks. Tallinn.
- Laaksonen, Mikko 2009. Turun raitiotiet. Åbo spårvägar. Turku tramways. [Helsinki]: Kustantaja Laaksonen.
- Lankots, Epp 2009–2010. Eesti 20. sajandi arhitektuuri kaitse programm. Tallinna nõukogudeaegne ehituspäränd. Välitööd ja hinnang objektidele. https://register.muinas.ee/ftp/XX_saj._arhitektuur/maakondlikud%20ylevaated/harjumaa/tallinn/tallinn2.pdf (6. III 2020).
- Luik, Viivi 2005. Sõna on rohkem kui sõna. – Keel ja Kirjandus, nr 10, lk 777–779.
- Luts, Oskar 1938. Która godzina? Mälestusi X. Tartu: Noor-Eesti.
- Mannheim, Linda 2018. The commute. – Bus Fare: Writings on London's Most Loved Means of Transport. Toim Travis Elborough, Joe Kerr. Basingstoke: AA Publishing, lk 242–248.
- Matsin, Paavo 2015. Sõites trammiga Viljandis... – Looming, nr 8, lk 1189–1191.
- Matsin, Paavo (Matšinov, Paša) 2016. Gogoli disko. Viljandi: Lepp ja Nagel.
- Niit, Ellen 1968. Imeline autobuss. Tallinn: Eesti Raamat.
- Olander, Aare 2008. Tramm, buss ja troll Tallinnas. Tallinn: Tänapäev.
- Palamets, Hillar 1999. Pilk sajandi tagant – Tallinn aastal 2000. – Eesti Päevaleht 18. XII.
- Paramonov, Riho 2019a. Eesti ühiskonna moderniseerumine avaliku privaattranspordi (voorimees ja takso) näitel, 1900–1940. (Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 50.) Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Paramonov, Riho 2019b. Vurle moderniseerumise keerises. – Sirp 13. XII.
- Popescu, Carmen 2014. Subjectivity and the dialogic self: The christian orthodox poetry of Scott Cairns and Cristian Popescu. – *Literature as Dialogue: Invitations offered and negotiated.* Toim Roger D. Sell. Amsterdam: Benjamins, lk 197–218.

- Postimees 2018 = Veronika Kivisilla argipäeva pühitsused jõudsid märkmikust kaante vahele. – Postimees 16. XI.
- Puhvel, Heino 1983. Järelsõna. – A. H. Tammsaare, Tõde ja õigus. IV. Kogutud teosed 9. Tallinn: Eesti Raamat, lk 390–423.
- Pödder, Moritz Maximilian 1977. Bob Ellerhein. – Loomingu Raamatukogu, nr 7–8. Tallinn: Perioodika.
- Pärtna, Maarja 2018. Kolm pilti. – Looming, nr 5, lk 646–649.
- Rattus, Kristel 2013. Nõukogude ajal algas autode ajastu: autokasutuskogemusest Nõukogude Eestis Eesti Rahva Muuseumi küsitluslehtede vastuste põhjal. – Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat nr 56. Toim Pille Runnel, Tuuli Kaalep, Reet Ruusmann, Toivo Sikka. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 14–43.
- Rickheden, Per 2013. Viipurin raitiotiet. Viipurin suomalais-ruotsalais-neuvostoliittolaisten raitioteiden 1912–1957 muistolle. [Helsinki]: Kustantaja Laaksonen.
- Ristikivi, Karl 1938. Tuli ja raud. Tartu–Tallinn: Loodus.
- Saar, Anti 2009. Tekste siledast ruumist. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Saat, Mari 1978. Mida teha emaga. Tallinn: Eesti Raamat.
- Stendhal 2005. Punane ja must. XIX sajandi kroonika. Tlk Johannes Semper. Tallinn: Tänapäev.
- Suits, Gustav 1943. Vaikne ja kinnine Vallak. – Postimees 23. VI, lk 4.
- Tallinn, Tiina 2007. Tallinna pargid. Parks of Tallinn. Tallinn: Tallinna Linnavalitsus.
- Tammsaare, A. H. 1983. Tõde ja õigus. IV. Kogutud teosed 9. Tallinn: Eesti Raamat.
- Taylor, Sheila (toim) 2001. The Moving Metropolis. A History of London's Transport since 1800. London: Lawrence King.
- Teede, Andra 2013. Väikeste asjade melanhoolia. – Värske Rõhk, nr 33, lk 120–127.
- Tolstoi, Lev 1984. Anna Karenina. Tlk Selma Holberg. Tallinn: Eesti Raamat.
- Tomberg, Donald 2008. Koht ja inimene. Mati Undi „Sügisball“. – Sirp 10. X.
- Traat, Mats 1985. Valitud teosed. II kd. Tallinn: Eesti Raamat.
- Undusk, Jaan 2016. Mats Traadist ja hirmsast tahtmisesest. – Sirp 2. XII.
- UNESCO kirjanduslinnad 2018 = Täna tähistatakse UNESCO kirjanduslinnades üle kogu maailma luulepäeva. – Sirp 21. III.
- Unt, Mati 1979. Sügisball. Stseenid linnaelust. Tallinn: Eesti Raamat.
- Vallak, Peet 1968. Tuuled ümber maja. Novellivalimik. Tallinn: Eesti Raamat.
- Vass, Nathan 2018. The Lines that Make Us. Stories from Nathan's Bus. Seattle: Tome Press.
- Veisserik, Artur 2007 [1995]. Ma armastasin Eestit. Tartu: Ilmamaa.
- Viiding, Juhan 1993. Trammisõit. Režissöör Gerda Kordemets. ETV kirjandussaated. <https://arhiiv.err.ee/vaata/trammisoit-juhan-viiding> (6. III 2020).
- Vilde, Eduard 1891. Kuul pähe! Uudisjutt Tallinna elust. Tallinn: A. Laurmanni rmtkpl.
- Vilde, Eduard 1928. Raudsed käed. Kogutud teosed. XV anne. Tartu: Varrak.
- Vilde, Eduard 1930. Karikas kihvti. Kaks abielu. Västriku Aadu. Kogutud teosed. XIII anne. Tartu: Loodus.
- Visnapuu, Henrik 1914. Oktoobri õhtu suurlinnas. – Roheline Moment. Pühendatud kõigile kirjanduslistele paganatele ja wariseeridele. Tartu: Momendi Kirjastus, lk 4.
- Visnapuu, Henrik 1933. Mõnda tõtt ja õigust Tammsaare romaanis „Tõde ja õigus“ IV köide. – Postimees 19. I, lk 4.